

Número 9, desembre 2002

Informe de les Primeres Jornades Ensenyament-Arxiu “Didàctica amb fonts d'arxiu” (Barcelona, 5–7 de setembre de 2002)¹

NÚRIA JORNET

Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona
jornet@fbd.ub.es

ANNA RUBIÓ

Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona
rubio@fbd.ub.es

El passat mes de setembre se celebraren a Barcelona les Primeres Jornades Ensenyament-Arxiu que, amb el títol “Didàctica amb fonts d'arxiu”, naixien de l'interès d'un grup de professionals del món dels arxius i de l'educació per fomentar la comunicació i la reflexió entre arxiviers i docents, conscients de les potencialitats didàctiques de l'arxiu i els seus fons.²

Els objectius de la proposta partien, doncs, d'aquesta primera finalitat i es concretaven a analitzar els models d'interacció entre els centres educatius i els arxius a diversos països europeus; a conèixer i divulgar les experiències didàctiques amb fons d'arxiu a Catalunya; i, finalment, a plantejar línies de futur sobre les característiques que haurien de tenir els serveis didàctics dels arxius.

Les Jornades s'estructuraren en tres grans eixos. Un primer bloc (dijous, 5 de setembre), abordà l'estat de la qüestió dels serveis educatius als arxius europeus, centrant-se en les experiències pioneres de França i Escòcia i en la presentació dels models italià i espanyol.

Margaret McBryde en la seva ponència “Els arxius i el sistema educatiu escocès” parlà del Departament d'Educació i Difusió dels Arxius Nacionals

d'Escòcia (NAS) que, a més de les activitats tradicionals de la "funció cultural" dels arxius (exposicions, visites o xerrades), desenvolupa serveis didàctics diversos, com ara projectes de digitalització de documents difosos a la xarxa escolar (Fonts de la història escocesa: <http://www.svtc.org.uk/scothist>) o el projecte pilot dels anomenats "paquets educatius", un material de suport a temes curriculars creat amb la col·laboració d'un docent (Els arxius escocesos per a les escoles). D'una altra banda, la funció pedagògica dels arxius té un clar suport en la mateixa comunitat arxivística, com demostra la vitalitat del Grup d'Ensenyament de la Societat d'Arxivers que compta amb una secció pròpia al web oficial (<http://www.archives.org.uk>).

Des de França, Gràcia Dorel-Ferré, ens apropà al servei pedagògic dels arxius francesos. Es tracta d'un model iniciat a la dècada dels cinquanta per la direcció dels Arxius Nacionals i que es consolidà a la dècada dels vuitanta amb l'existència de serveis educatius a tots els Arxius Departamentals. La peça clau del sistema és la figura del professor *attaché*, que permet el lligam necessari entre el centre d'arxiu i les escoles, que és fruit de la col·laboració entre dos ministeris, el d'Ensenyament i el de Cultura. Aquest model ha generat un material pedagògic ben divers: des de les anomenades "maletes pedagògiques", que es deixen en préstec a les escoles, fins a l'"Arxibus", que recorre la geografia francesa fent conèixer l'arxiu, un servei que ens recorda el "Bibliobús" gestionat per la Diputació de Barcelona.

Ivo Mattozzi oferí un extens estat de la qüestió dels serveis pedagògics a Itàlia: una primera etapa, a la dècada dels seixanta, en què la funció cultural es reduïa a activitats de divulgació del patrimoni arxivístic, sense connexió amb la didàctica; a la dècada dels vuitanta, es definí la potencialitat didàctica del fons d'arxiu i es crearen els primers serveis educatius als arxius; i una darrera etapa, a la dècada dels noranta, en què s'inicià una reflexió conjunta entre arxivers i ensenyants. En l'anàlisi sobre la funció pedagògica de l'arxiu i el servei educatiu, el ponent destacà la conveniència de definir la figura del "tutor", un expert en el fons documental que custodia l'arxiu, mediador entre l'escola i l'arxiver. Mattozzi apostà per un didàctica "amb" l'arxiu, on les activitats de l'arxiu s'integren en les activitats de l'aula. En aquest sentit, la proposta dels anomenats "arxius simulats", materials didàctics que simulen un arxiu real, permet que els alumnes utilitzin procediments propis de la recerca històrica als arxius.

Ramon Alberch presentà l'estat de la qüestió dels serveis didàctics a l'Estat espanyol i formulà unes reflexions sobre el paper del servei educatiu de l'arxiu dins la funció cultural. El ponent constatà que, actualment, és un fet del tot assumit que la tasca de dinamització cultural dels arxius és una funció arxivística més, irrenunciable i amb el mateix valor que la "gestió documental", tot i que els últims anys aquest darrer aspecte hagi assumit un protagonisme important, cosa que ha deixat en un segon pla la funció historicocultural de l'arxiu. En segon lloc, Alberch recordà la tasca pionera d'alguns arxius catalans (Cervera o Sant Feliu de Guíxols a la dècada dels vuitanta) i la generalització de propostes educatives arreu de l'Estat, com ara el programa "La casa de la escritura" de la Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha, o "El mundo de los archivos" de la Consejería de Cultura de la Junta de Andalucía, entre d'altres. Tot i reconèixer la qualitat d'aquestes propostes, el ponent destacà que es tracta de projectes mancats del suport d'un programa educatiu planificat i institucionalitzat i apostà per avançar en una línia de consolidació dels serveis educatius dels arxius, tot aprofitant un seguit d'indicadors positius, com ara la revitalització dels estudis històrics, les

conseqüències didàctiques de la LOGSE, l'existència de centres d'arxiu que funcionen amb normalitat al llarg de tot el territori i les possibilitats de difusió que ofereixen les noves tecnologies de la informació i la comunicació.

El segon dia de les Jornades (divendres, 6 de setembre), es dedicà a l'exposició de diverses experiències didàctiques amb fonts d'arxiu a Catalunya. Al matí, les comunicacions s'encapçalaren amb la ponència elaborada per un equip de treball de l'Associació d'Arxivers de Catalunya sobre la funció pedagògica de l'arxiu i la situació dels serveis educatius als arxius catalans. L'eix central de la ponència fou la presentació dels resultats d'un qüestionari adreçat als responsables dels arxius amb l'objectiu de conèixer l'activitat didàctica que s'hi desenvolupa. Es constatà que els arxivers són conscients de la necessitat d'implicar-se en accions de dinamització cultural i d'oferir un servei educatiu; que tots ells han dut a terme activitats culturals de contingut i abast molt divers; i que tots veuen la necessitat d'anar més enllà de les propostes voluntaristes i aïllades i reclamen una implicació directa de les administracions responsables que permetin crear i consolidar serveis educatius als arxius i xarxes de col·laboració estables entre el món educatiu i els centres d'arxiu.

La ponència de la tarda, "Didàctica de la història amb fonts primàries", presentada per G. Tribó, M. Arqué i P. Gómez, ens acostà a la visió de l'educador, situant la metodologia didàctica amb fonts primàries en el centre d'un model educatiu que prioritza l'ensenyament contextualitzat en l'entorn familiar/local de l'alumne per promoure elements d'identificació positiva, la interiorització de valors cívics i la formació del sentit crític. Les ponents presentaren propostes de treball en relació amb diversos tipus de fonts primàries: documents escrits, fotografies i fonts orals.

Pel que fa al conjunt de comunicacions, nombroses i en general de qualitat, destacaren les experiències didàctiques impulsades per equips mixtos d'arxivers i docents (com per exemple a Sant Feliu de Llobregat), una bona mostra que la col·laboració entre ambdós col·lectius és fructífera i necessària, iniciatives noves i suggeridores com ara la del Servei Didàctic de l'Arxiu Nacional de Catalunya, i propostes des del camp de l'ensenyament, que trobaren aquí -creiem- un fòrum apropiat per a la seva exposició i difusió.

El darrer dia de les Jornades es presentà el CD-ROM *Viure en un castell de frontera en el segle XI*, de Teresa Vinyoles, Eloi Biosca i Marta Sancho, un referent didàctic per treballar amb fonts primàries de diferents tipus (d'arxiu, iconogràfiques, arqueològiques) i per utilitzar les possibilitats didàctiques de les noves tecnologies.

La taula rodona, "Quin servei didàctic volem?", que clogué les Jornades va afavorir un debat distès, però alhora reivindicatiu, entre representants de l'Administració, docents i arxivers, que permeté constatar la coincidència d'interessos i la voluntat de trobada entre els dos col·lectius i també la necessitat que les institucions s'impliquin a l'hora de crear la infraestructura necessària per fer realitat la connexió entre el món educatiu i els arxius a través de l'ús didàctic de les fonts. L'èxit de la convocatòria no fa més que constatar que cal trobar espais de discussió i participació per a tots els sectors implicats i convida a seguir en el projecte. En tot cas, esperem que l'Administració sàpiga i vulgui engegar algunes de les accions que quedaren recollides com a conclusions i que transcrivim a continuació:

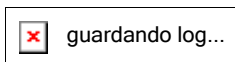
1. Es constata la necessitat de normalitzar el servei educatiu als arxius

- catalans.
2. Les noves demandes educatives fan necessàries noves actuacions als arxius.
 3. Els arxius han d'assolir l'equilibri entre la gestió documental i la funció cultural.
 4. No s'ha de confondre la funció didàctica dels arxius amb la funció cultural més genèrica.
 5. La relació entre ensenyants i arxivers no es pot establir únicament a partir de paràmetres voluntaristes, sinó mitjançant la planificació i l'organització dins el marc professional.
 6. Cal definir el perfil professional dels tècnics dels serveis educatius dels arxius.
 7. Es palesa la necessitat d'establir programes de formació en tècniques de recerca escolar i coneixement dels arxius.
 8. Les tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC) poden ser l'oportunitat per garantir i potenciar l'accés als documents i, alhora, la seva conservació.
 9. Cal tendir a l'elaboració de materials didàctics d'arxius que, superant l'àmbit local, puguin ser generalitzables i aplicables a altres arxius.
 10. Cal millorar els canals de comunicació per difondre l'existència dels materials didàctics. En aquest sentit, els Centres de Recursos Pedagògics hi poden tenir un paper cabdal.
 11. S'evidencia la manca en la dotació de recursos humans i econòmics en el funcionament dels serveis educatius dels arxius.
 12. Cal establir plataformes de debat i intercanvi entre els sectors professionals dels arxivers i ensenyants, amb el suport i la implicació de les administracions, universitats i associacions professionals.
 13. Es palesa la necessitat de potenciar la coordinació entre les polítiques de cultura i ensenyament de les diferents administracions.
 14. Es farà conèixer el contingut i les conclusions d'aquestes Jornades als responsables tècnics i polítics de les diferents administracions.
-

Notes

¹ Jornades Ensenyament-Arxius (1es: 2002: Barcelona). *Didàctica amb fonts d'arxius*. Coord.: Gemma Tribó (Barcelona: ICE, DL 2002).

² La participació de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona es va concretar en la presència tant al comitè organitzador com al comitè científic.

Articles del mateix autor a Temària

[Jornet i Benito, Núria](#) [Rubió Rodón, Anna](#)

[[més informació](#)]

Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Universitat de Barcelona
Barcelona, desembre de 2002
<http://www.ub.edu/biblio> • [Comentaris](#)

[Citació recomanada](#) • [Metadades](#)
[UB](#) • [Facultat](#) • [BiD](#)